

TÜRKLERİN DİRENİŞ ÇAĞI: 1096-1192

Hazırlayan: İsmail Karaçam
Eğitimci, Bağımsız Tarih Araştırmacısı

Anahtar Kelimeler: Türkler, Türklerin Direnişi, Haçlı Seferleri, Anadolu Selçukluları, Kılıç Arslan, Danişmendliler, Türkmenler, Nûreddin Zengî, Selâhaddin Eyyûbî, Kudüs, Anadolu, Musul, Halep, Şam, Birinci Haçlı Seferi, İkinci Haçlı Seferi, Üçüncü Haçlı Seferi

Giriş

Haçlı Seferleri dönemi, Batı için “karanlık çağ”, Doğu için ise Türklerin direniş çağıdır. Çağdaş kronikler bu dönemi doğrudan “Turci” (Türkler), “Sultanus Turcorum” (Türklerin Sultanı) ve “Türklerin egemenliği” ifadeleriyle kaydeder.

Birinci Haçlı Seferi (1096-1099)

I. Kılıç Arslan b. Süleyman Şah – Oğuz/Türkmen kökenli Anadolu Selçuklu Sultanı. İznik kuşatmasında direndi (Fulcher of Chartres¹; Anna Komnena²; Gesta Francorum³).

Muhatap ordular: Frank, Norman, Alman.

Komutanlar: Bohemond, Raymond, Godfrey.

Kerboğa b. Abdullah (Musul Atabeyi) – Türk emir, Antakya kuşatmasında mağlup oldu (İbn el-Kalanisî⁴; Anna Komnena²; Kemalüddin İbnü'l-Adîm⁵).

Muhatap ordular: Frank-Norman birleşik kuvvet.

Komutanlar: Bohemond, Tancred.

Gümüştegin Gazi (Dânişmendli Beyi) – Türkmen bey, Niksar-Tokat hattında Haçlı ordularını yıprattı (İbnü'l-Esîr⁶; Anna Komnena²).

Muhatap ordular: Alman ve Fransız kontluk birlikleri.

Komutanlar: Alman şövalyeleri, Fransız baronları.

İkinci Haçlı Seferi (1147-1149)

I. Mesud b. Kılıç Arslan – Oğuz/Türkmen kökenli Anadolu Selçuklu Sultanı. Alman ve Fransız ordularını Anadolu’da yıprattı (Albert of Aachen⁷; Otto von Freising⁸; Odo of Deuil⁹).

Muhatap ordular: Alman İmparatoru III. Konrad’ın ordusu; Fransız Kralı VII. Louis’nin ordusu.

Etnik yapı: Alman şövalyeleri, Fransız baronları, Burgonya birlikleri.

Mahmud b. Zengî (Nûreddin) – Türk emir, Şam müdafaasıyla Haçlıları durdurdu (Mateos Urfalı¹⁰; Kemalüddin İbnü'l-Adîm⁵).

Muhatap ordular: Kudüs Krallığı birlikleri.

Komutanlar: Baldwin III.

Üçüncü Haçlı Seferi (1189-1192)

II. Kılıç Arslan – Oğuz/Türkmen kökenli Anadolu Selçuklu Sultanı. Anadolu’da Haçlı geçişini zorlaştırdı (Albert of Aachen⁷).

Muhatap ordular: Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa'nın ordusu.

Etnik yapı: Alman şövalyeleri, Sakson birlikleri.

Yûsuf b. Eyyûb (Selâhaddin) – Türk sultan, Kudüs fatihi; çağdaş kaynaklarda “Türklerin Sultanı” olarak zikredildi (Bahâeddin İbn Şeddâd¹¹; İmâdüddin el-İsfahânî¹²; Ambroise / Itinerarium Peregrinorum¹³).

Muhatap ordular: İngiltere Kralı Richard “Aslan Yürekli”, Fransa Kralı Philippe Auguste, Kudüs Krallığı ordusu.

Etnik yapı: İngiliz, Fransız, Norman şövalyeleri; Akdeniz kontluk birlikleri.

Çağdaş Tanıklıklar

¹ Fulcher of Chartres: İznik kuşatmasını ve Kılıç Arslan'ın direnişini kaydeder.

² Anna Komnena: Bizans tanıklığıyla İznik, Antakya ve Niksar-Tokat çatışmalarını Aleksiad'da aktarır.

³ Gesta Francorum: İznik kuşatmasını Haçlı safındaki bir katılımcının gözünden anlatır.

⁴ İbn el-Kalanisî: Antakya kuşatmasındaki mağlubiyeti kaydeder.

⁵ Kemalüddin İbnü'l-Adîm: Antakya kuşatması ve Nûreddin'in Şam müdafaasını Zübdetü'l-Haleb'de aktarır.

⁶ İbnü'l-Esîr: Dânişmend Gazi'nin Anadolu'daki direnişini ayrıntılı biçimde aktarır.

⁷ Albert of Aachen: Anadolu'daki Haçlı geçişlerini aktarır.

⁸ Otto von Freising: III. Konrad'ın seferini bizzat katılımcı olarak kaydeder.

⁹ Odo of Deuil: VII. Louis'nin seferini bizzat katılımcı olarak kaydeder.

¹⁰ Mateos Urfalı (devamcısı Grigor Yerets ile 1162'ye kadar): Nûreddin'in Şam müdafaasını kaydeder.

¹¹ Bahâeddin İbn Şeddâd: Turkopoller ve Haçlı esirlerin durumunu kaydeder.

¹² İmâdüddin el-İsfahânî: Selâhaddin'in bizzat kâtibi olarak Kudüs fethini el-Feth el-Kussî'de aktarır.

¹³ Ambroise / Itinerarium Peregrinorum: III. Haçlı Seferi'ni Haçlı tarafından aktarır.

Sonuç

Bu dönem yalnızca birkaç savaş değil; 1096'dan 1192'ye kadar uzanan bir çağdır.

- Selçuklu sultanları → Anadolu'da teşkilatlı devlet düzeniyle Haçlılara karşı ilk büyük direnişi örgütledi.
- Atabeklik kurumu → Musul ve Halep merkezli Türk emirleriyle savunma hattı kurdu.
- Dânişmendliler → Anadolu'da bağımsız Türkmen beyliği olarak Haçlı ordularını yıprattı.
- Yûsuf b. Eyyûb → çağdaş kaynaklarda “Türklerin Sultanı” diye geçen bağımsız sultan olarak Kudüs'ü fethetti.

Batı için bu çağ “karanlık”, Doğu için ise Türklerin direniş çağıdır.

Kaynakça

¹ Fulcher of Chartres, Historia Hierosolymitana, XII. yy.

² Anna Komnena, Aleksiad, XII. yy.

³ Gesta Francorum, anonim, XII. yy başı.

⁴ İbn el-Kalanisî, Zeyl Târîh Dımaşk, XII. yy.

- ⁵ Kemalüddin İbnü'l-Adîm, Zübdetü'l-Haleb, XIII. yy.
- ⁶ İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Târîh, XIII. yy başı.
- ⁷ Albert of Aachen, Historia Hierosolymitana, XII. yy.
- ⁸ Otto von Freising, Gesta Friderici Imperatoris, XII. yy.
- ⁹ Odo of Deuil, De Profectione Ludovici VII in Orientem, XII. yy.
- ¹⁰ Mateos Urfalı (ve Grigor Yerets), Kronik, XII. yy.
- ¹¹ Bahâeddin İbn Şeddâd, en-Nevâdirü's-Sultâniyye, XII. yy sonu.
- ¹² İmâdüddin el-İsfahânî, el-Feth el-Kussî fi'l-Feth el-Kudsî, XII. yy sonu.
- ¹³ Ambroise, L'Estoire de la Guerre Sainte / Itinerarium Peregrinorum, XII. yy sonu-XIII. yy başı.